

**Шевченко Л. С., д.е.н., проф.
НУ «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»,
кафедра економічної теорії**

УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА В КОНЦЕПЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

У суспільстві знань на зміну звичайному, викладацькому, університету приходять університети, які спрямовують навчання на розвиток науково-дослідницької та підприємницької діяльності своїх випускників, а з часом стають суб'єктами інтелектуального підприємництва.

Зарубіжні науковці розрізняють «знаннєве підприємництво», «академічне підприємництво» та «інтелектуальне підприємництво» [1].

Знаннєве підприємництво (L. Harvey, P. Knight, 1996) сфокусоване на поліпшенні наукових досліджень, виробництві і використанні знань. Воно вважається найбільш підходящою формою підприємництва для неприбуткових організацій освітян і втілюється в моделі дослідницького університету. Сутність останнього – інтеграція навчального процесу та фундаментальних наукових досліджень – уперше системно була визначена В. Гумбольдтом у 1809 р. при створенні Берлінського університету. Сучасні критерії дослідницького університету набагато конкретніші. Наприклад, Ліга європейських університетів до них відносить: 1) виконання наукових досліджень на світовому рівні (excellence) не менш ніж за трьома напрямками; 2) інтеграцію досліджень і освітньої діяльності; 3) підготовку аспірантів (PhD) за науковими напрямками рівня excellence. Відповідно до критеріїв Фонду Карнегі (США), дослідницькі університети характеризуються найбільшим обсягом фінансової підтримки освітньої діяльності, досліджень і розробок з федерального бюджету, а також тим, що щорічно присуджують не менше 50 докторських ступенів за широким спектром наукових досліджень. Важливо й те, що дослідницькі університети проводять фундаментальні і прикладні

дослідження, які часто не підлягають комерціалізації, відповідно до державних інтересів, готують висококваліфіковані кадри для науки і викладання.

Академічне підприємництво набуває розвитку наприкінці індустріальної епохи (у 1980-ті роки) як стратегія комерціалізації наукових знань. Основним суб'єктом академічного підприємництва є підприємницький університет (Г. Іцковіц). Ідеться про університет, який не просто взаємодіє з промисловістю, а здатен комерціалізувати результати своєї наукової діяльності, тобто заробити прибуток і залучити додаткові фінансові ресурси. Досвід США вказує на дві моделі становлення підприємницького університету. Перша – університет-підприємець, кафедри й факультети якого пропонують ринку нові науково-навчальні продукти. Друга модель – університет підприємницький за результатом, який надає можливість викладачам, студентам і випускникам виходити на глобальні ринки із заснованими ними інноваційними компаніями. Скажімо, університети Стенфорда і Берклі (штат Каліфорнія), виконуючи замовлення з боку великих корпорацій і Пентагона, фактично створили світовий центр високих технологій, відомий як «Кремнієва долина». Центральною ланкою діяльності підприємницького університету є комерціалізація та захист інтелектуальної власності.

Європейська традиція вищої освіти, намагаючись зберегти свою соціальну спрямованість, вдається до моделі *«інтелектуального підприємництва»*. У ній університети, окрім викладання і наукових досліджень, беруть участь у соціальному і економічному розвитку регіону і країни, побудові наукоємної економіки. Утім, тенденція приписувати інтелектуальне підприємництво тільки університетам впливає з вузького погляду на проблему.

Поняття «інтелектуальне підприємництво» вперше застосував професор Техаського університету в Остині R.A. Chervitz (Ричард Червітц) у 1997 р. У широкому розумінні «інтелектуальне підприємництво», як правило, асоціюється: 1) зі створенням найновіших знань, організацією та управлінням відтворенням знань (когнітивним підприємництвом), їх втіленням у конкретні

життєві блага завдяки механізмам співробітництва і взаємодії економічних агентів, які на практиці набувають форми різних інтелектуальних співтовариств [2]; 2) з певним способом формування венчурної кар'єри, можливостями творити надзвичайний венчурний бізнес у звичайних сферах. Інтелектуальні підприємці зазвичай досягають мети; активно адаптуються до змін зовнішнього середовища; бачать ті перспективи, яких не бачать інші; дають економіці стабільність і гарантують зайнятість значній кількості людей [3; 4, с. 51]; 3) з виходом підприємництва за межі бізнесу, можливостями впливу підприємців на різні сфери суспільного життя, тоді вживають поняття «культурний підприємець», «соціальний підприємець», «політичний підприємець».

У більш вузькому значенні інтелектуальне підприємництво характеризують як особливий тип підприємництва, здійснюваний інтелектуалами, які створюють соціально-орієнтовані складні інтелектуальні продукти (ноу-хау, програмне забезпечення, нові технології і способи інвестування тощо) і високотехнологічні продукти (частка затрат на НДДКР у продукті перевищує 3,5 %), причому керуються не тільки економічними вигодами (прибутком), а й цілями самореалізації і духовно-моральними орієнтирами. Інтелектуальними підприємцями є передусім дослідники і вчені, викладачі та інші висококомпетентні фахівці, які займаються комерціалізацією власних ідей і розробок. Водночас самі підприємці стають інтелектуалами. Інтелектуальне підприємництво реалізується у науково-технічній (НДДКР, інжиніринг, розробка ПО, високотехнологічне підприємництво), креативній сфері (написання літературних творів, малювання, шоу-бізнес, інші види мистецтва, реклама, дизайн тощо); у сфері управління (консалтинг), освіти і підготовки кадрів, наданні інформаційних послуг тощо [5; 6].

Що ж має змінитися в освітній і науковій діяльності університету, якщо орієнтуватися на модель інтелектуального підприємництва? Зрозуміло, що нинішній освітній процес, спрямований на формування у студентів «міцних» професійних знань, не відповідає вимогам економіки знань. У постіндустріальному суспільстві основними факторами розвитку вищої освіти

стають високий ступінь технологічності суспільства, використання комп'ютерних технологій, процеси децентралізації та глобалізації. За таких умов освітній процес у вищій школі повинен давати насамперед знання про те, як *створювати* нові знання. Починаючи з кінця 1990-х років Університет Техасу в Остині, наприклад, запроваджує ідеї інтелектуального підприємництва у навчальні курси і програми, проводить дослідження міждисциплінарного характеру. На думку R.A. Cherwitz, інтелектуальне підприємництво є новим трендом в освіті, який змінює модель навчання з «учнівство – сертифікація – здобуття права» на «відкриття – власність – відповідальність». У студентів потрібно генерувати підприємницький підхід до створення нових знань, вони мають використовувати свій інтелектуальний капітал у суспільстві і на користь суспільству, нести відповідальність за здобуття і ефективне застосування знань.

Для цього вища освіта повинна формувати *компетенції інтелектуального підприємництва*, а саме: *креативну компетентність* (уміти мислити нестандартно, знаходити нове в буденному, володіти технологіями пошуку нових ідей); *аналітичну компетентність* (уміти здобувати, систематизувати й обробляти інформацію; працювати з документами; приймати обґрунтовані рішення; володіти комп'ютерними програмами обробки даних); *інноваційну компетентність* (уміти організовувати команду під новий проект, складати і обґрунтовувати бізнес-план, володіти маркетинговими технологіями, знати, як комерціалізувати бізнес-ідею); *комунікативну компетентність* (володіти технологіями ефективних комунікацій; уміти працювати в групі, швидко адаптуватися до навколишнього середовища) [7]. Такі компетенції є запорукою успішної конкуренції випускників в економіці знань.

У практичній площині це означає інтеграцію системи освіти і науки з системою підприємництва шляхом запровадження інноваційних моделей навчання, постійного оновлення змісту освітніх програм та навчально-методичних матеріалів відповідно до найкращих вітчизняних та зарубіжних аналогів, використання нових або вдосконалених технологій навчання з високим ступенем самостійності та активності студентів, а також нових

когнітивних інститутів: дослідницьких мереж, віртуальних лабораторій, малих фірм, у яких викладачі і студенти діють як підприємці, створюючи новачі і просуваючи їх на ринки. Важливим завданням університетів стає формування моральних засад соціально-орієнтованої підприємницької діяльності.

Література

1. Abosedo, J. A. Intellectual Entrepreneurship: Theories, purpose and Challenge [Електронний ресурс] / J. A. Abosedo & A.B. Onakoya // International Journal of Business Administration. – 2013. – Vol. 4. – No. 5. – Режим доступу : <http://www.sciedu.ca/journal/index.php/ijba/article/view/3301/1954>
2. Cherwitz, R. Developing Intellectual Entrepreneurship [Електронний ресурс] / R. Cherwitz. – Режим доступу : <https://webpace.utexas.edu/cherwitz/www/ie/scientist.html>
3. Johannisson, B. Intellectual Entrepreneurship – Emerging Identity In A Learning Perspective [Електронний ресурс] / B. Johannisson, S. Kwiatkowski, Th.C. Dandridge. – Режим доступу : <http://www.seipa.edu.pl/s/p/artykuly/92/926/Intellectual%20Ent.%20Defined.pdf>
4. Sennikova, I. Intellectual Entrepreneurship in Latvia [Електронний ресурс] / I. Sennikova. – Режим доступу : [http://www.ftp://ns1.ystp.ac.ir/YSTP/3/E-%20Book%201%20\(G\)/E-%20book/Magazine/2/4.PDF](http://www.ftp://ns1.ystp.ac.ir/YSTP/3/E-%20Book%201%20(G)/E-%20book/Magazine/2/4.PDF)
5. Ахтямов, М. К. Интеллектуализация предпринимательства как объективная закономерность развития экономики знаний [Текст] / М. К. Ахтямов, Н. А. Кузнецова, Л. В. Саакова // Российское предпринимательство. – 2011. – № 4. – Вып. 2 (182). – С. 16-24.
6. Хомин, О. В. Интеллектуальное предпринимательство как форма становления экономики знаний [Электронный ресурс] / О. В. Хомин. – Режим доступа : <http://www.be5.biz/ekonomika1/2007/07hovsez.htm>
7. Полещенко, К. Н. Интеллектуальное предпринимательство: понятийный и образовательный аспекты [Электронный ресурс] / К. Н. Полещенко, Е. В. Верхогляд. – Режим доступа : http://www.index.php?option=com_content&view=article&id=47:intellectual-predprinimatelstvo&catid=32:2010-09-12-06-10-26&Itemid=37